

Verantwoord beleggingsbeleid: resultaten in de eerste helft van 2017

Wij hebben de taak om het beste beleggingsresultaat te behalen in het belang van onze deelnemers. Beleggen doen wij graag verantwoord. Daarom houden wij rekening met milieu, sociale aspecten en goed ondernemingsbestuur (corporate governance). Deze elementen hebben wij verwerkt in ons verantwoord beleggingsbeleid. Ons verantwoord beleggingsbeleid bestaat daarmee uit de volgende onderdelen:

- Het uitsluiten van bedrijven betrokken bij controversiële wapens, bedrijven die op grove wijze de UN Global Compact* overtreden, hoogrisicolanden en kritische grondstoffen.
- Het uitoefenen van stemrecht.
- Het voeren van een actieve dialoog met ondernemingen over duurzaamheidsthema's (= engagement).

* De UN Global Compact is een initiatief van de Verenigde Naties voor de ontwikkeling en toepassing van universele principes rondom mensenrechten, arbeidscondities, milieu en corruptiebestrijding.

Welke beleggingen sluiten wij uit?

Eind juni 2017 sloten we de volgende beleggingen uit: 77 ondernemingen in verband met controversiële wapens, 39 ondernemingen in verband met grove schendingen van de UN Global Compact en 35 hoogrisicolanden.

In onze eigen beleggingsportefeuilles (= mandaten) komen deze uitsluitingen niet voor. Wij hebben een voorkeur om te beleggen via mandaten. Bij mandaten kunnen wij onze eigen eisen op het gebied van stembeleid, engagementbeleid en uitsluitingsbeleid toepassen. Als een mandaat vanwege de kosten en/of operationele aspecten niet mogelijk is, beleggen wij via één of meerdere beleggingsfondsen in een beleggingscategorie. Om beleggingsfondsen te toetsen op hun verantwoord beleggingsbeleid zijn onze principes van het verantwoord beleggingsbeleid vertaald naar het ESG-paspoort. Het ESG-paspoort vormt de ondergrens, waaraan alle vermogensbeheerders moeten voldoen en bevat de volgende tien criteria. De vermogensbeheerder:

- heeft de UN Principles for Responsible Investment (UNPRI) ondertekend.
- heeft een verantwoord beleggingsbeleid.
- heeft een uitsluitingsbeleid voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens.
- heeft een stembeleid.
- verstrekt binnen 30 dagen na afloop van een maand de samenstelling van de beleggingsportefeuille.
- heeft een uitsluitingsbeleid dat vergelijkbaar is met openbare uitsluitingslijsten.
- heeft een engagementbeleid.
- beschikt over een intern team dat zich bezig houdt met verantwoord beleggen.
- integreert verantwoord beleggen in het beleggingsproces.
- gebruikt externe rating bureaus bij het implementeren van het verantwoord beleggingsbeleid.

We zullen alleen in een beleggingsfonds beleggen als minimaal aan zeven van de bovengenoemde criteria is voldaan, waarbij in ieder geval aan de eerste vijf criteria moet worden voldaan. Hierbij geldt bovendien een bovengrens van 5% voor de omvang van de door ons uitgesloten posities in een beleggingsfonds. Eind juni 2017 voldeden alle beleggingsfondsen aan de criteria van het ESG-paspoort.

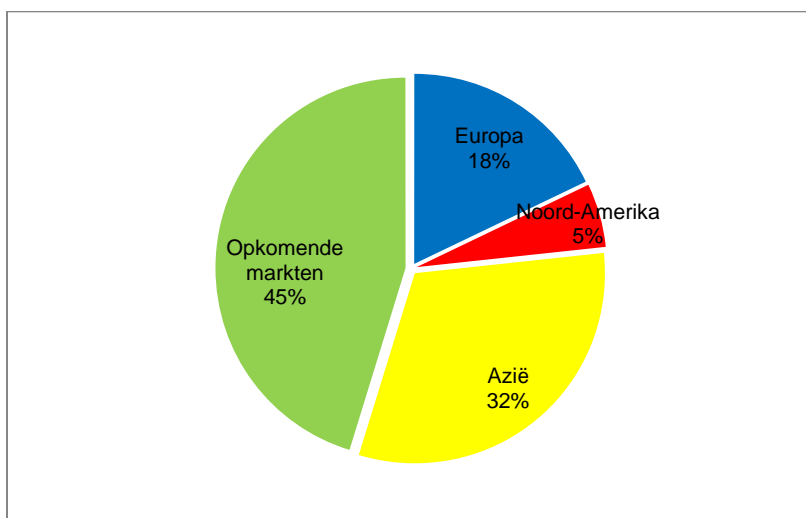
In diverse beleggingsfondsen was sprake van een beperkte positie in een uitgesloten belegging. De totale waarde hiervan was acceptabel, namelijk 0,54% van het totaal belegd vermogen van ons pensioenfonds.

Zo oefenen wij stemrecht uit

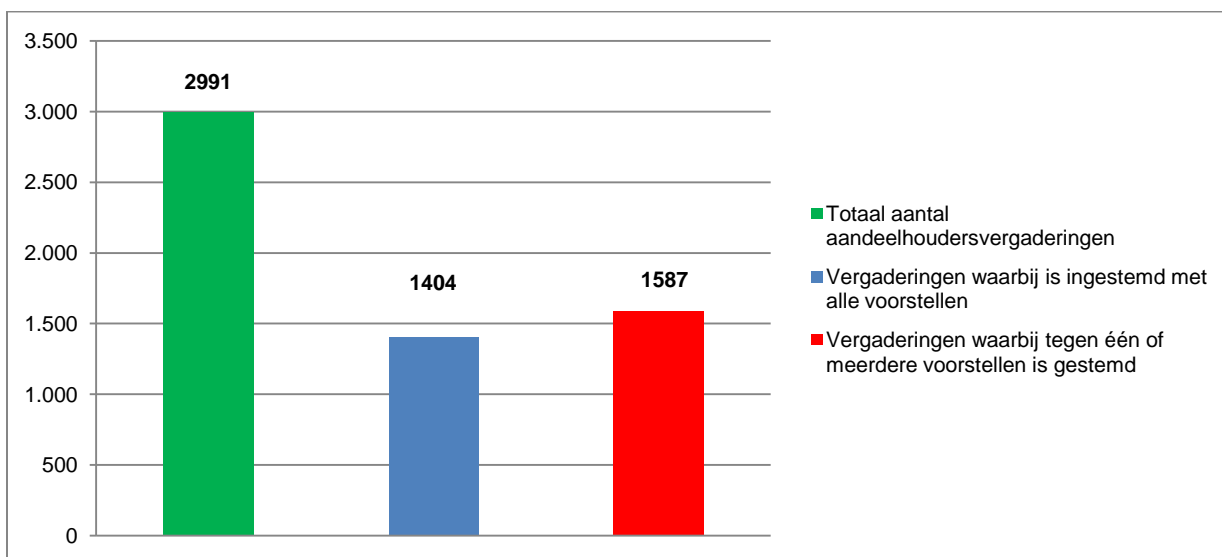
Wij vinden goed ondernemingsbestuur (corporate governance) een belangrijke basis voor een stabiele ontwikkeling van een onderneming en het creëren van aandeelhouderswaarde op lange termijn. Daarom stellen we hoge eisen aan corporate governance van ondernemingen waarin wordt belegd. In het eerste halfjaar van 2017 is het stemrecht uitgeoefend op al onze aandelenportefeuilles. De resultaten waren:

- Wij hebben ons stemrecht uitgeoefend op 2.991 aandeelhoudersvergaderingen wereldwijd. De geografische verdeling van deze vergaderingen was: 535 in Europa, 162 in Noord-Amerika, 941 in Azië en 1.353 in opkomende landen.

De procentuele verdeling was:

- Tijdens 47% van deze vergaderingen hebben wij ingestemd met alle voorstellen. Dit betekent dat wij bij 53% van de vergaderingen tegen één of meerdere voorstellen hebben gestemd.

- Er zijn 30.239 voorstellen behandeld. Wij hebben tegen 3.968 (13%) van de voorstellen gestemd. De belangrijkste onderwerpen waarbij is tegengestemd waren de samenstelling van het bestuur (38%), de uitgifte van aandelen (24%), het beloningsbeleid (13%), aanpassing van de statuten (7%) en de jaarrekening (4%). Het percentage tegenstemmen varieert per regio: in Europa 9%, in Noord-Amerika 3%, in Azië 9% en in de opkomende landen 18%.

Engagement

Engagement is een strategie waarbij wij ondernemingen aanspreken op hun beleid en activiteiten. Hiermee proberen we verbeteringen op milieu-, sociaal en corporate governance gebied te realiseren vanuit de visie dat dit uiteindelijk bijdraagt aan een beter maatschappelijk en/of financieel rendement van onze beleggingen. Het engagementprogramma richtte zich in de eerste zes maanden van 2017 op vijf internationale ondernemingen American Electric Power (nieuw), Glencore, Johnson & Johnson (nieuw), RWE (nieuw) en Vedanta Resources. In de afgelopen maanden is het engagementprogramma uitgebreid, waarbij naast sociale en corporate governance aspecten tevens de nadruk is komen te liggen op milieu-aspecten bij ondernemingen.